RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE HASSELT

8ste Kamer – 5 mei 2004

Zetel : de hh. P. Martens, Rechter – dd. Voorzitter;
Hoedemakers en Warson, Rechter in handelszaken.
Pleiters : mrs. R. Verachtert loco W. Haex, I. Vermeersch.
Inzake A.R.02/3962 – L.W. t. V.G.

Vennootschappenrecht – Overdracht van aandelen – Niet-concurrentiebeding – Geldigheidsvoorwaarden – Nietigheidssanctie – Geen vrijwaring door de verkoper tegen uitwinning voor eigen daad.

De principiële vrijheid van handel en mededinging – zoals uiteengezet in het Decreet D'Allarde – kan onder bepaalde voorwaarden worden beperkt door een conventioneel niet-concurrentiebeding. Om geldig te zijn moet zulk beding beperkt zijn qua tijd, ruimte en aard van de uitgesloten activiteit. Bij gebreke hieraan is het niet-concurrentiebeding absoluut nietig, zonder matigingsrecht voor de rechter.

Een niet-concurrentiebeding opgenomen in een verkoopsovereenkomst van aandelen met een duur van 10 jaar en met een dermate ruime en uitgebreide beschrijving van verbonden activiteiten, houdt geen redelijke beknotting in van de vrijheid van handel en is derhalve nietig.

De verkoper van aandelen kan evenmin gehouden zijn voor vrijwaring tegen uitwinning voor eigen daad, aangezien een overeenkomst van overdracht van aandelen enkel de aandelen zelf tot voorwerp heeft, en niet de overdracht van de handelszaak.

...

III. Beoordeling

...

2. *Ten gronde – de hoofdeis : aangaande de geldigheid van het niet-concurrentiebeding*

Het beginsel van vrijheid van handel en mededinging werd getoonzet in het Decreet D'Allarde van 2-17 maart 1791.

De principiële vrijheid van handel verzet zich niet tegen overeenkomsten die de vrije mededinging tussen partijen beperken, voor zover maar voldaan is aan een aantal voorwaarden.

Zo mag een conventioneel niet-concurrentiebeding er niet toe leiden dat de mogelijkheid voor de wederpartij om in haar behoorlijk levensonderhoud te voorzien ernstig in gevaar wordt gebracht.

Om geldig te zijn wordt aanvaard in de rechtspraak dat het conventioneel niet-concurrentiebeding beperkt moet zijn wat betreft de aard van de uitgesloten activiteit, alsook beperkt moet zijn in tijd en ruimte.

Wanneer het niet-concurrentiebeding niet voldoet aan de geldigheidsvoorwaarden, is de sanctie de absolute nietigheid, waarbij de rechter geen matigingsrecht heeft (vgl. R. VAN BOVEN, "Niet-concurrentie als bestuurder of aandeelhouder", *Accountancy & Tax*, 2002, nr. 3, p. 23 e.v.).

3. In het voorliggend geschil dateert de verkoopovereenkomst van aandelen van 3 september 1996.

Artikel 7 bepaalt :

"De verkoper verbindt zich om gedurende een periode van 10 jaren binnen een straal van vijfenveertig kilometer vanuit het centrum van Z. geen gelijkaardige onderneming uit te baten of geen rechtstreeks of zijdelings belang te nemen in een onderneming werkzaam in accountancy, boekhouden of fiscaliteit, die met de vennootschap zou kunnen concurreren of de verwezenlijking van haar doel bemoeilijken. De verkoper verbindt zich ook om gedurende deze periode van tien jaren geen enkele cliënt te aanvaarden binnen dit gebied.

Verder verbindt de verkoper zich ook om gedurende een periode van de volgende tien jaren geen cliënten te aanvaarden die

op dit ogenblik cliënt zijn van het kantoor, noch die door de verkoper in een later stadium zullen aangebracht worden, noch van hun opvolgers, overnemers, erfgenamen of familieleden tot de tweede graad". (onze onderlijning)

Artikel 2, b van de aanvullende overeenkomst van 15 juli 1999 bepaalt :

"Voor het overige, behoudens de hiervoor vermelde afwijking, blijft artikel 7 volledig van kracht."

Terecht stelt eiser dat de duur van het niet-concurrentiebeding alsook de beschrijving van de verboden activiteiten dermate ruim en uitgebreid zijn geformuleerd (maar liefst tien jaar), dat van een redelijke beknotting van het principe van de vrijheid van handel geen sprake meer is.

Ook in artikel 2 van de aanvullende overeenkomst wordt aan de overdreven duur van het niet-concurrentiebeding geen enkele wijziging aangebracht.

De sanctie van dergelijk buitensporig niet-concurrentiebeding is de absolute nietigheid, die door de rechtbank niet kan gematigd worden.

Doordat het conventioneel niet-concurrentiebeding nietig is, kon verweerder ook geen afhoudingen doen op de nog verschuldigde saldi van de overnamesom stellende dat eiser dit niet-concurrentiebeding had geschonden (ook artikel 3 van de aanvullende overeenkomst van 15 juli 1999 is nietig), en is hij gehouden tot betaling van :

— 4.957,87 euro, ten onrechte in mindering gebracht omdat eiser op 15 juli 2000 vennoot was in BVBA Accountants B.;

— 4.957,87 euro, ten onrechte in mindering gebracht omdat eiser op 15 juli 2001 vennoot zou zijn in BVBA Accountants B.

4. *Aangaande de vrijwaring voor eigen daad*

Eiser op hoofdeis heeft ook geen inbreuk gepleegd op zijn principiële vrijwaring tegen uitwinning voor eigen daad.

Immers, een overeenkomst van overdracht van aandelen heeft enkel de aandelen zelf tot voorwerp, en niet de overdracht van de handelszaak.

Er anders over oordelen zou een inbreuk vormen op het feit dat de rechtspersoonlijkheid van de vennootschap het bestaan impliceert van een afgescheiden maatschappelijk vermogen.

Dit afgescheiden karakter van het maatschappelijk vermogen verzet er zich tegen dat aandeelhouders zich gedragen als eigenaar van het maatschappelijk vermogen.

...

Noot :

Dit vonnis werd bevestigd door een arrest van 8 januari 2007 van de 4de Kamer van het Hof van beroep te Antwerpen (2004/AR/2583).

Inzake het nietig niet-concurrentiebeding overwoog het Hof :

"De bedongen onderhoudsplicht mag immers niet verder reiken dan redelijkerwijze vereist is opdat het cliënteel niet zou onttrokken worden dankzij de voorsprong die de concurrent als overdrager zou hebben op de gewone concurrenten. De op 10 jaar bepaalde duur van het bedongen concurrentieverbod overtreft de hiervoor redelijkerwijze noodzakelijke periode in ernstige mate."

Ook het Hof van beroep bevestigde dat de vrijwaring voor eigen daad van een verkoper van aandelen zich strikt beperkt tot de aandelen en niet tot het actief en passief van de vennootschap waarvan de aandelen worden overgedragen. Behoudens een geldig niet-concurrentiebeding is de verkoper van de aandelen derhalve normaliter niet gehouden tot een niet-concurrentieverplichting :

"Deze wettelijke verplichting tot vrijwaring waartoe de verkoper tegenover de koper gehouden is, heeft het rustige bezit van de verkochte zaak, te dezen de aandelen van de BVBA L., tot voorwerp en brengt de verbintenis mee zich ervan te onthouden dit bezit door zijn persoonlijke daad te storen. In tegenstelling tot de overdrager van een handelszaak is de verkoper van aandelen niet verplicht zich te onthouden van elke bedrijvigheid die de vennootschap concurrentie aandoet. Zelfs indien appellant op grond van deze verplichting gehouden zou zijn zich van concurrentie te onthouden, geldt hier eveneens dat deze onthoudingsplicht niet verder mag reiken dan redelijkerwijze vereist is opdat het cliënteel niet zou onttrokken worden dankzij de voorsprong die de concurrent als overdrager zou hebben op de gewone concurrent."

Een arrest van het Hof van beroep te Luik van 24 april 2001 besliste in dezelfde zin. In tegenstelling tot bij overdracht van een handelszaak, is de verkoper van aandelen, bij gebreke aan enig contractueel niet-concurrentiebeding, niet gehouden zich te onthouden van een activiteit concurrerend met deze van de overgedragen vennootschap. In zoverre er door de verkoper geen ongeoorloofde of oneerlijke praktijken worden aangewend is het hem gerechtigd het cliënteel van de overgedragen vennootschap te benaderen en af te werven (Luik 24 april 2001, *T.B.H.* 2001, 748, met verwijzing naar Brussel 20 mei 1987, *T.B.H.* 1987, 35). Het verzwijgen van de toekomstige concurrentiële activiteiten door de verkoper tijdens de onderhandelingen die aanlei-

ding gaven tot de overdracht van de aandelen, werd door het Hof te Luik – enigszins verrassend – echter wel beschouwd als een *culpa in contrahendo*, met de betaling van een schadevergoeding tot gevolg.

Hans VAN GOMPEL